

Projekt ma na celu przebadanie kolekcji cudów Św. Menasa, jednego z najważniejszych i najbardziej popularnych świętych chrześcijańskich późnej starożytności. Zespół projektowy po raz pierwszy w nauce bada pochodzenie, rozwój i przemiany cudów św. Menasa na przestrzeni stuleci, w wielu językach i kulturach.

Cuda świętego Menasa to zespół późnoantycznych i średniowiecznych zbiorów krótkich narracji poświęconych interwencjom świętego dokonywanym po jego śmierci. Zachowały się one w wielu wersjach w kilku językach chrześcijańskiego Wschodu – co czyni je niezwykle skomplikowanymi w badaniu. Kolekcje różną się pod względem liczny i kolejności cudów. Zachowały się po grecku, koptyjsku, arabsku, etiopsku, armeńsku, starocerkiewnosłowiańsku i staronubijsku. Większość z nich nie została dotychczas zbadana lub też zbadano je w niewielkim stopniu.

Większość cudów św. Menasa wchodzi w skład obszernych kompilacji (menaia, synaksaria, martyrologia itp.), złożonych z tekstów pierwotnie niezależnych, ale zebranych razem, zaadaptowanych, a niekiedy także przeredagowanych, dla celów liturgicznych. Korzystanie z hagiografii w badaniach historycznych nie jest niczym niezwykłym. Kilkoro badaczy wykazało, że żywoty świętych, pasje oraz – co dla nas szczególnie ważne – zbiory cudów mogą dostarczyć cennych danych historycznych. Rzadko jednak historycy zauważają, że teksty te były czytane przede wszystkim w kontekście liturgicznym. Stąd wydaje się zasadne, by zapytać do jakiego stopnia specyfika i publiczny charakter wspomnień świętych (czas i miejsce, publiczność) mogły wpływać na tekst samych cudów.

W ramach projektu zadano pięć głównych pytań badawczych:

1. Do jakich rodzajów literackich należą poszczególne kolekcje i rękopisy cudów św. Menasa i w jakich sytuacjach były one odczytywane?
2. Jaki był kontekst powstania pierwotnego zbioru: jego język, data kompozycji, cele przyświecające spisaniu?
3. Jakie historycznie istotne informacje znajdują się w cudach, zwłaszcza odnośnie do praktyk kultowych w Abu Mina i logistyki pielgrzymkowej?
4. Jakie topoty, schematy narracyjne i większe jednostki tekstowe cuda św. Menasa dzielą z innymi zbiorami cudów znanymi z literatury bizantyńskiej i koptyjskiej?
5. Jaki drogami następował przekaz cudów pomiędzy różnymi językami świata chrześcijańskiego, różnymi tradycjami wyznaniowymi i liturgicznymi?

Metodologia używana w projekcie łączy w sposób komplementarny analizy filologiczne, historyczne i literackie. W aspekcie filologicznym projekt wykorzystuje tzw. nową filologię (filologię materialną), skupiając się na pojedynczych rękopisach w ich materialności, zwłaszcza w odniesieniu do innych tekstów w danym kodeksie (założenie kompozycyjne), tekstów towarzyszących czy znaków lekcyjnych.

Odpowiadając na pytania historyczne, członkowie zespołu korzystają nie tylko ze źródeł tekstowych. Uwzględniają również wyniki badań archeologicznych stanowisk (Marea) oraz typów artefaktów występujących w cudach.

Analizy literaturoznawcze z jednej strony korzystają z perspektywy porównawczej (z innymi kolekcjami cudów i ogólnie tekstami hagiograficznymi) z elementami narratologii, z drugiej zaś strony z perspektywy translatoologicznej – śledząc ciągłość i zmiany w procesie przekładu między językami i kulturami.

Rezultaty projektu zostaną opublikowane w artykułach w czasopiśmie właściwych dla badań nad hagiografią i poszczególnymi tradycjami chrześcijańskimi. Wśród artykułów będą także edycje tekstów, a osobne studium zostanie poświęcone kwestiom metodologicznym. Zbiorczym rezultatem będzie tom zawierający komentowane przekłady cudów na język angielski.